

Tartu apell 2

Vabariigi Valitsusele Riigikogule Õiguskantslerile Eesti erakondadele

Pöördumine

Meie, käesolevale pöördumisele allkirjutanud, tahame jätta oma lastele puhta elukeskkonnaga ning jõuka, targalt ja hästi valitsetud Eesti riigi. Leiame, et riigi senine tegevus eriplaneeringu alusel puidurafineerimistehase rajamiseks ei ole nende eesmärkidega kooskõlas, ja nõuame eriplaneeringu lõpetamist.

Euroopa demokraatliku õigusruumi vundament on hea valitsemistava, mis nõuab tõhusa eesmärgipärasuse huvides kodanike kaasamist ja piisavat teavitamist enne otsuste langetamist. Hea valitsemistava hülgamine viib vigaste otsusteni ja kahjustab kodanike usaldust oma riigi vastu, ent demokraatlik riik saab areneda üksnes oma kodanike usalduse toel.

Riigi eriplaneeringu algatamine puidurafineerimistehasena esitletava tselluloositehase (edaspidi: tehase) ehitamiseks ja sellele järgnenud asjade käik viitavad **hea valitsemistava korduvale rikkumisele.**

- Eraettevõtte lisamine riiklikult tähtsate objektide nimekirja ei ole kooskõlas planeerimisseaduse vaimuga ja loob ohu sarnase mustri kordumiseks.
- Tehase eriplaneeringuga seotud seaduste (planeerimisseaduse ning keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse muutmise seadus, vastu võetud 19.04.2017) menetlemise läbipaistvuses ja õigluses on põhjust kahelda. Eelnõu on

Riigikogu Kantselei

Kuupäev 11.12.2018

Viit 1-6/18-126/1

kritiseerinud teiste seas riigikontrolör ning Eesti Vabariigi president väljendas oma 2. mai 2017. aasta kirjas Riigikogu esimehele seisukohta, et menetlus ei vastanud läbipaistva, üksikasjaliku ja kaasava seadusmenetluse ega hea õigusloome nõuetele.

- Avalikkusega ei ole eelnevalt piisavalt aru peetud ega huvitatud poolte seisukohti ära kuulatud.
- Tehase asukohavalik on investorite nõudmisel juba ette piiratud Tartu lähikonnaga, ilma et oleks tehtud eelnevaid mõju-uuringuid ja kaalutud alternatiivseid asukohti.
- Tartu apelli töörühma teadlased on selgitanud sellise tehase ehitamist välistavaid riske nii riigihalduse ministrile kui ka keskkonnaministrile, kuid tulemusteta.
- Pärast sisuliste ja vormiliste probleemide ilmsikstulekut on eiratud ligi 100 000 elanikuga Tartu linna volikogu ja seitsme Tartumaa omavalitsuse nõudmist eriplaneering lõpetada.

Tunneme muret, et riiklikud asutused ei ole mitme kuu jooksul suutnud eriplaneeringuga seotud vigu ja tõsiseid küsitavusi tarvilikul määral selgitada.

Sellest, et avalikkusega on liiga vähe arutatud ja eriplaneeringuga seotud tegevust ei ole korralikult läbi mõeldud, annab tunnistust mitu õhku jäänud probleemi.

1. Kavandatav tselluloositehas tarbiks igal aastal nii palju puitu, et säästlik metsamajandus, mis on seatud Eesti metsapoliitika põhieesmärgiks, satub küsimärgi alla.

Meid, nagu paljusid ajakirjanduses sõna võtnuid, teeb murelikuks meie metsanduses toimuv. Viimastel aastatel on Eesti metsade majandamine intensiivistunud sedavõrd, et küsitav on selle jätkusuutlikkus ning vastavus rahvusvahelistele kliima- ja elurikkuse säilitamise kokkulepetele. Kuna Eesti metsaraie maht sõltub tänapäeval eeskätt turunõudlusest, põlistaks hiigeltehase rajamine suure raiesurve metsadele.

Seejuures plaanitakse tehase puiduvajaduse ühe tagatisena kasutada riigimetsa, mis on Eesti rahva ühisvara.

Rõhutame, et mets on ka meie kultuurilise identiteedi tähtis osa, mille kohtlemine peab olema avalikkusele põhjendatud ja läbi kaalutud.

Kiirustades tehtud otsustega lõigatakse ära tee innovaatilise tehnoloogia suunas. Tehase

investorid on soovinud, et Eesti riik kindlustaks tselluloositehasele 15-aastase puidutarnelepingu. Tehasesse plaanitava Kraft-meetodil puidu töötlemise korral saab väärindada kuni 45% puidust (ülejäanud osa põletatakse), ent uuem tehnoloogia võimaldab puitu väärindada kuni 90% ulatuses. Kliimapoliitiliselt tuleks soodustada praegusest paberipuidust võimalikult suure osa töötlemist hoopis kestvustoodeteks.

Olulise puiduvaru lubamine pikaks ajaks ühele suurtehasele ette hakkab ressursipuuduse tõttu takistama muu innovatiivsema tehnoloogia kasutuselevõttu. Selline otsus ei ole kooskõlas ausa konkurentsiga ja on riskantne nii keskkonna kui ka makromajanduse seisukohalt. See on vastuolus Eesti riigi eesmärgiga arendada teadmismahukat tööstust (teadusarendusinnovatsiooni strateegia, 2014).

2. Tartu linna, Tartu Ülikooli ja teiste Tartu kõrgkoolide arengukavasid eiratakse lugupidamatult ja sellega kahjustatakse seni tehtud tööd. Tartu linnavalitsus on kirjutanud oma pöördumises valitsusele (19.03.2018): „/.../ Lisaks on puidurafineerimistehase Tartu maakonda kavandamine vastuolus Tartu maakonna ja Tartu linna arengudokumentidega ning era- ja avaliku sektori poolt nimetatud arengudokumentidest lähtuvalt tehtud investeeringutega. Tartu linna arengudokumentidest tuleneb selge nõue hoida ja parandada keskkonda ning arendada ettevõtlust, mis välistab looduskeskkonna seisundi halvendamise. Mastaapse keemiatehase rajamine Tartu vahetusse lähedusse seab ohtu lisaks looduskeskkonnale ka Tartu kultuurilise ja haridusliku kapitali, mis on Tartu jaoks strateegilise väärtusega. Kokkuvõtvalt on ilmne, et sellise ehitise suhtes, mille vastu tegelikkuses ei ole suurt riiklikku huvi, ei ole võimalik jõuda riigi eriplaneeringu kehtestamisel tulemuseni, mis ei riivaks ebaproportsionaalselt kohaliku omavalitsuse enesekorraldusõigust. Seda põhimõttelist õigusvastasust ei ole võimalik kõrvaldada teisiti kui riigi eriplaneeringu korraldamise lõpetamisega.“

Riigi eriplaneeringu toel tehase rajamine peaks lahendama riiklikult strateegilisi küsimusi, kuid ligi 200 töökohta Tartu piirkonnas ja lubatud lisatulu metsaomanikele ei lahenda neist ühtki.

3. Keskkonnaprobleeme ja -riske eiratakse teadlikult. Löögi alla satuvad Emajõgi, Peipsi, tartlaste ja tartumaalaste elukeskkond ning üleeuroopalise tähtsusega loodusväärtused.

Euroopa Liidu veepoliitika raamdirektiivi 2000/60/EÜ normide järgi on Emajõe ja Peipsi seisukord halb. Eestil on Euroopa tasemel siduvad rahvusvahelised kokkulepped, millega kohustume 2027. aastaks nende veekogude seisundit parandama. Emajõe ja Peipsit on uuritud juba ligi 100 aastat – meil on piisavalt teadusuuringuid, mille tulemused annavad aluse välistada tehase rajamine Suur-Emajõe piirkonda. Samuti jäävad kavandatava tehase mõjualasse Natura 2000 alad (Alam-Pedja, Peipsiveere, Kärevere, Ihaste-Ropka), mille kahjustamine tuleb samuti vastavalt Euroopa Liidu õigusele ettevaatusprintsibi alusel välistada.

4. Keskkonda kahjustava tootmise mõjul on kaugem perspektiiv. Eesti tutvustab end maailmale kui innovatiivset ja keskkonnasõbralikku riiki – see on maine, mille loomiseks on investeeritud palju aega ja raha. Head valitsemistava rikkudes rajatud keskkonnavaenulik suurtööstus võib põhjustada mainekahju, mis ei vähenda mitte ainult innovatiivse ja loodussäästliku tehnoloogiaga tööstuse tulevikuvõimalusi, vaid ka inimeste soovi selles riigis elada või seda külastada.

Kõhedust tekitab asjaolu, et juba aasta tagasi, mais 2017, kuulutas Eesti looduse kaitsmise eest vastutav valitsusasutus – keskkonnaministeerium – välja riigihanke uurimaks, millised on võimalused taotleda Euroopa Liidu veedirektiivile erandit.

Ülalloetletud asjaolude ja välistavate riskide tõttu on arusaamatu tehase eriplaneeringuga jätkamine ja sellega seotud uuringute eesmärk.

Eelnevast tulenevalt:

nõuame Riigikogult ja valitsuselt hea valitsemistava järgimist: läbipaistvust, avatust, kõigi poolte ära kuulamist ja sisulist diskussiooni, et rahva kaasamine ei oleks ainult näiline, vaid tegelik. **Riigi eriplaneering tehase rajamiseks tuleb lõpetada ning saadud kogemuse valguses üle vaadata alternatiivsed võimalused Eesti metsanduse ja metsatööstuse arendamiseks.** Nende võimaluste kaalumisel tuleb arvestada säästliku majanduse ja teadmuspõhise ühiskonna eesmärgi, euroopalikke õigusnorme ja -tavasid ning ettevaatusprintsipi;

- ootame kõigi erakondade avalikku seisukohta 15. oktoobriks 2018.

Lugupidamisega Tartu apelli tööühm:

Peeter Hõrak, Tiia Kõnnussaar, Asko Lõhmus, Ülo Mander, Raul Rosenvald, Kadri Siibak,
Virve Sõber, Kristjan Zobel, Asko Tamme, Marju Unt.

17. mail 2018 Tartus